

УДК 546:548.736.4

ПОТРІЙНА СИСТЕМА Er–Cu–Ge ПРИ 870 К

М. Коник, А. Горинь, Р. Серкіз

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Кирила і Мефодія, 6, 79005 Львів, Україна,
e-mail: m_konyk@franko.lviv.ua

Методами рентгенівського фазового та частково локального рентгеноспектрального аналізів досліджено взаємодію компонентів у системі Er–Cu–Ge, для якої побудовано ізотермічний переріз діаграми стану при 870 К. Підтверджено існування шести тернарних сполук: ErCu_2Ge_2 (структурний тип (СТ) CeGa_2Al_2 , просторова група (ПГ) $I4/mmm$), Er_2CuGe_6 (СТ Ce_2CuGe_6 , ПГ $Amm2$), $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$ (СТ $\text{Gd}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$, ПГ $Immm$), $\text{ErCu}_{0,39}\text{Ge}_2$ (СТ CeNiSi_2 , ПГ $Stct$), ErCuGe (СТ CaIn_2 , ПГ $P6_3/mmc$), $\text{ErCu}_{0,67}\text{Ge}_{1,33}$ (СТ AlB_2 , ПГ $P6/mmm$). На основі бінарного германіду Er_5Ge_3 (СТ Mn_5Si_3) виявлено існування твердого розчину заміщення з розчинністю Купруму до 0,1 ат. частки. Виміряно електричні властивості сполук ErCuGe і ErCu_2Ge_2 в інтервалі температур 80–380 К. Залежності питомого електроопору та диференціальної термо-е.р.с. від температури свідчать про металічний тип електропровідності цих сполук.

Ключові слова: потрійна система, кристалічна структура, питомий електроопір, диференціальна термо-е.р.с.

Систематичні дослідження взаємодії германію з рідкісноземельними (РЗМ) та перехідними металами четвертого періоду є теоретичною основою для пошуку і створення нових матеріалів на основі інтерметалевих сполук з цінними властивостями. Особливий інтерес становлять системи за участю $3d$ -елементів тріади феруму, мангану і купруму. Ізотермічні перерізи діаграм стану потрійних систем Er–{Fe,Co,Ni}–Ge при 1 070 К та Er–Mn–Ge при 870 К побудовано раніше [1, 2], діаграму фазових рівноваг системи Er–Cu–Ge систематично не досліджували.

Аналіз літературних даних засвідчив, що потрійні системи {Y, La, Gd, Ho, Er, Lu}–Cu–Ge досліджували лише стосовно утворення інтерметалевих сполук. Низка праць присвячена визначенню кристалічної структури і деяких фізичних характеристик (переважно магнітних) таких серій ізотипних германідів: RCu_2Ge_2 ($R = \text{Y, La, Ce–Yb}$) (СТ CeGa_2Al_2) [3, 4], RCuGe ($R = \text{Y, Ce, Tb–Lu}$) (СТ CaIn_2) [5, 6], R_2CuGe_6 ($R = \text{Y, La, Ce–Sm, Gd–Yb}$) (СТ Ce_2CuGe_6) [7, 8], $\text{RCu}_{1-x}\text{Ge}_2$ ($R = \text{Y, La, Ce–Lu}$) (СТ CeNiSi_2) [9, 10], $\text{R}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$ ($R = \text{Y, Pr, Nd, Sm, Gd–Lu}$) (СТ $\text{Gd}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$) [11], $\text{R}(\text{Cu,Ge})_2$ ($R = \text{Y, La, Ce–Sm, Gd–Tm, Lu}$) (СТ AlB_2) [12], серед яких є шість сполук Ербію ErCu_2Ge_2 , ErCuGe , Er_2CuGe_6 , $\text{ErCu}_{0,39}\text{Ge}_2$, $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$, $\text{ErCu}_{0,67}\text{Ge}_{1,33}$. Зазначимо, що гомогенізацію їх проводили за різних температур.

Наша мета – побудувати ізотермічний переріз діаграми стану системи Er–Cu–Ge при 870 К з використанням літературних даних і результатів експериментальних досліджень.

Сплави виготовляли в електродуговій печі з вольфрамовим електродом на мідному водоохолоджуваному поді в атмосфері очищеного аргону з використанням губчастого титану як гетера. Втрати шихти під час плавлення контролювали повторним зважуванням і, якщо маса зразка не відхилялась від маси шихти більше ніж на 1–2 %, склад сплаву вважали таким, що дорівнює складу шихти. Для надання сплавам рівноважного стану проводили гомогенізувальний відпал при 870 К протягом 720 год з гартуванням у холодній воді без попереднього розбивання ампул. Рентгенофазовий аналіз виконували за дифрактограмами зразків (дифрактометр ДРОН-2,0М, FeK_α -випромінювання, Мп-фільтр). Хімічний склад фаз у синтезованих зразках контролювали за допомогою растрового електронного мікроскопа-мікроаналізатора РЕММА-102-02. Для дослідження зразки заплавляли в алюмінієві кільця сплавом Вуда та полірували за допомогою абразивного матеріалу. Розрахунки та індексування порошкових дифрактограм проводили з використанням програми PowderCell [13] (розрахунок теоретичних дифрактограм) та пакета програм WinCSD [14] (уточнення періодів ґратки).

Диференціальну термоелектрорушійну силу (щодо міді) і питомий електроопір вимірювали в інтервалі температур 80–380 К [15].

Подвійні системи Er–Ge, Cu–Ge, Er–Cu достатньо добре вивчені, для них побудовано діаграми стану та визначено кристалічні структури сполук [16–21].

Для уточнення і перевірки літературних даних та вивчення фазових рівноваг у системі Er–Cu–Ge було виготовлено 42 потрійні і 4 подвійні сплави. Для всіх зразків отримано дифрактограми, на підставі яких виконано фазовий аналіз. З метою визначення якісного і кількісного складу сплавів досліджено мікроструктури деяких зразків. Фотографії мікрошліфів чотирьох сплавів і їхній фазовий склад показані на рис. 1, 2. Дані рентгенофазового та металографічного досліджень добре узгоджуються між собою. Згідно з цими відомостями, за температури відпалу 870 К у подвійних системах виявлено існування таких бінарних сполук: ErCu_5 (СТ Be_5Au), ErCu_2 (СТ KHg_2), ErCu (СТ CsCl), Cu_3Ge (моноклінна), $\text{ErGe}_{2,83}$ (СТ DyGe_3), Er_2Ge_5 (СТ Er_2Ge_5), $\text{ErGe}_{1,83}$ (СТ $\text{DyGe}_{1,85}$), $\text{ErGe}_{1,5}$ (СТ AlB_2), Er_3Ge_4 (СТ Er_3Ge_4), ErGe (СТ CrB), $\text{Er}_{11}\text{Ge}_{10}$ (СТ $\text{Ho}_{11}\text{Ge}_{10}$), Er_5Ge_4 (СТ Sm_5Ge_4), Er_5Ge_3 (СТ Mn_5Si_3). Ізотермічний переріз діаграми стану системи Er–Cu–Ge при 870 К зображено на рис. 3. Для системи Er–Cu–Ge характерне утворення шести тернарних германідів, кристалографічні характеристики яких наведено в табл. 1. На основі бінарного германіду Er_5Ge_3 (СТ Mn_5Si_3) виявлено існування твердого розчину заміщення до 0,1 ат. частки Купруму. Склади сплавів і уточнені періоди ґратки в межах твердого розчину наведено в табл. 2.

Таблиця 1

Кристалографічні характеристики тернарних сполук системи Er–Cu–Ge*

Сполука	СТ	СП	ПГ	Періоди ґратки, нм		
				<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>
1. ErCu_2Ge_2	CeGa_2Al_2	<i>tI10</i>	<i>I4/mmm</i>	0,4003(1)	–	1,0317(2)
2. Er_2CuGe_6	Ce_2CuGe_6	<i>oS18</i>	<i>Amm2</i>	0,3977(2)	0,4080(6)	2,0837(3)
3. $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$	$\text{Gd}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$	<i>oI22</i>	<i>Immm</i>	1,3790(1)	0,6617(2)	0,4153(1)
4. $\text{ErCu}_{0,39}\text{Ge}_2$	CeNiSi_2	<i>oS16</i>	<i>Cmcm</i>	0,4066(3)	1,602(1)	0,3941(6)
5. $\text{ErCu}_{0,67}\text{Ge}_{1,33}$	AlB_2	<i>hP3</i>	<i>P6/mmc</i>	0,4001(1)	–	0,4003(2)
6. ErCuGe	CaIn_2	<i>hP6</i>	<i>P6₃/mmm</i>	0,4227(1)	–	0,7108(2)

*Номер у таблиці відповідає номеру сполуки на рис. 3

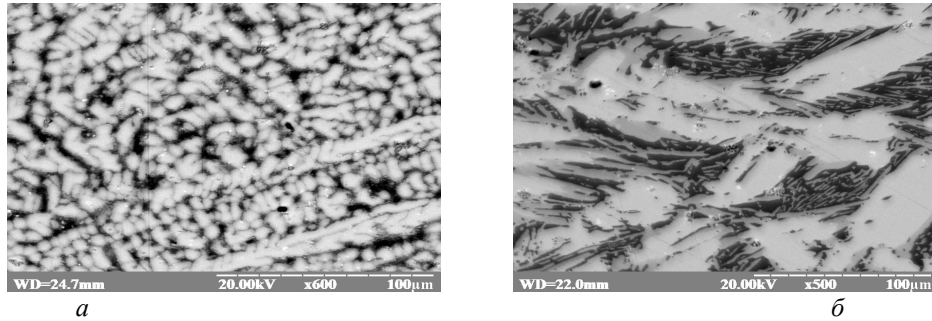

Рис. 1. Фотографії мікрошліфів сплавів: *a* – $\text{Er}_{20}\text{Cu}_{60}\text{Ge}_{20}$ (світла (основна) фаза – ErCuGe , темна фаза – Cu); $\times 600$; *б* – $\text{Er}_{20}\text{Cu}_{30}\text{Ge}_{50}$ (світло-сіра (основна) фаза – $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$, сіра фаза – ErCu_2Ge_2 , темна фаза – Ge); $\times 500$

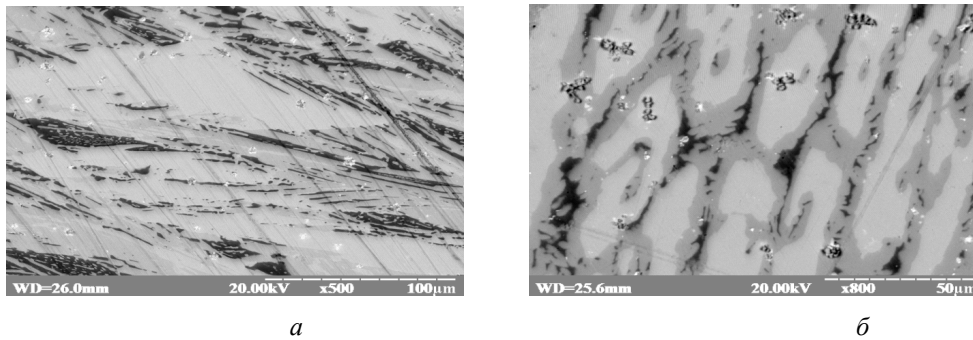

Рис. 2. Фотографії мікрошліфів сплавів: *a* – $\text{Er}_{21}\text{Cu}_{19}\text{Ge}_{60}$ (світло-сіра (основна) фаза $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$, сіра фаза – Er_2CuGe_6 , темна фаза – Ge); збільшення $\times 500$; *б* – $\text{Er}_{22,7}\text{Cu}_{42,3}\text{Ge}_{35}$ (світло-сіра (основна) фаза – $\text{Er}_6\text{Cu}_8\text{Ge}_8$, сіра фаза – ErCu_2Ge_2 , темна фаза – Cu_3Ge), $\times 800$.

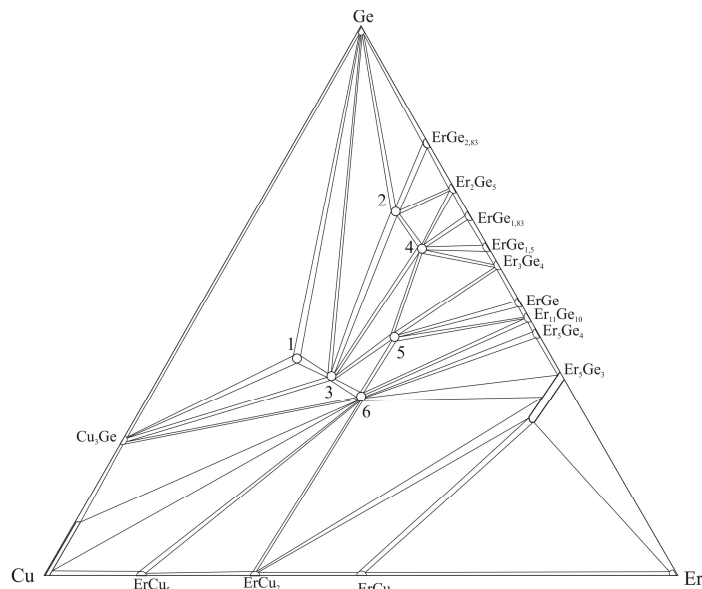

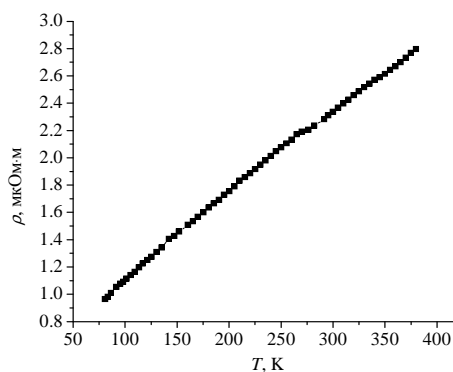
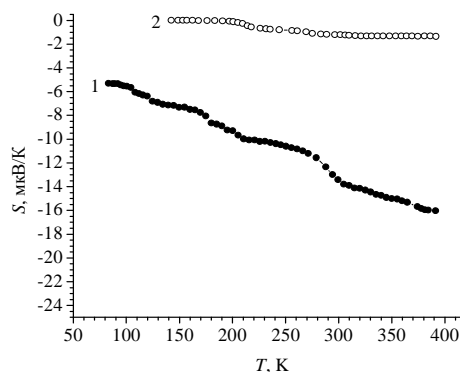
Рис. 3. Ізотермічний переріз системи $\text{Er} - \text{Cu} - \text{Ge}$ при 870 К

Таблиця 2

Склад і періоди ґратки сплавів твердого розчину $\text{Er}_5\text{Cu}_x\text{Ge}_{3-x}$

Склад сплаву	Періоди ґратки, нм		V, нм ³
	a	c	
Er_5Ge_3	0,835	0,627	0,3803
$\text{Er}_{62,5}\text{Cu}_{2,5}\text{Ge}_{35}$	0,8317(3)	0,6297(3)	0,3789
$\text{Er}_{62,5}\text{Cu}_5\text{Ge}_{32,5}$	0,8339(3)	0,6246(1)	0,3778
$\text{Er}_{62,5}\text{Cu}_7\text{Ge}_{30,5}$	0,8321(2)	0,62305(1)	0,3753
$\text{Er}_{62,5}\text{Cu}_{10}\text{Ge}_{27,5}$	0,8298(9)	0,62166(2)	0,3724
$\text{Er}_{62,5}\text{Cu}_{12}\text{Ge}_{25,5}$	0,8292(5)	0,62154(2)	0,3718

Для сполук ErCuGe та ErCu_2Ge_2 досліджено електричні властивості. Залежність питомого електроопору від температури вимірювали в інтервалі 80–380 К. Для германіду ErCuGe питомий електроопір змінюється в межах 0,965–2,796 мкОм·м, а для диференціальної термо-е.р.с. характерні невеликі від'ємні значення від –4,9 до –15,7 мкВ/К. Диференціальна термо-е.р.с. для ErCu_2Ge_2 в інтервалі температур 140–380К змінюється від –0,02 до –1,37 мкВ/К. Питомий електроопір для цієї сполуки виміряний за кімнатної температури і становить 9,27 мкОм·м.

Рис. 4. Залежність питомого електроопору від температури для сполуки ErCuGe Рис. 5. Залежність диференціальної термо-е.р.с. від температури для сполук ErCuGe (1) та ErCu_2Ge_2 (2)

Температурні залежності питомого електроопору (рис. 4) та малі від'ємні значення диференціальної термо-е.р.с. (рис. 5) сполук ErCuGe і ErCu_2Ge_2 свідчать про те, що для них характерний металічний тип провідності.

З метою виявлення особливостей взаємодії Ербію з Купрумом і Германієм ми виконали порівняльний аналіз результатів систематичного вивчення потрійних систем P3M-Cu-Ge і P3M-M-Ge (M – перехідний метал: Mn, Fe, Co, Ni, Cu) щодо впливу на характер взаємодії як R -, так і M - компонента. На сьогодні ізотермічні перерізи діаграм стану побудовані для десяти систем P3M-Cu-Ge ($\text{P3M} = \text{Ce, Pr, Nd, Sm, Eu, Tb, Dy, Er, Tm та Yb}$), у тім числі з нашим дослідженням (табл. 3).

Таблиця 3

Ступінь дослідженості потрійних систем РЗМ–Cu–Ge

РЗМ	Y	La	Ce	Pr	Nd	Sm	Eu	Gd
n	5	6	<u>8</u>	<u>8</u>	<u>6</u>	<u>6</u>	<u>4</u>	5
РЗМ	Tb	Dy	Ho	Er	Tm	Yb	Lu	
n	<u>4</u>	<u>6</u>	6	<u>6</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	4	

n – ізотермічний переріз діаграми стану побудовано.

n – ізотермічний переріз діаграми стану не побудовано.

Системи РЗМ–Cu–Ge вирізняються утворенням значної кількості тернарних сполук, невеликою вибірковою розчинністю третього компонента в бінарних сполуках подвійних систем, що обмежують потрійні. Найпротяжніші тверді розчини ~0,1 ат. частки третього компонента виявлені в системах Ce–Cu–Ge і Tb–Cu–Ge на основі сполук CeGe_{2-x} (СТ $\alpha\text{-ThSi}_2$) і TbCu_2 (СТ KHg_2) [22, 24]. Твердий розчин Cu в $\text{TbGe}_{1,5}$ (СТ AlB_2) складної форми утворюється частково по типу включення атомів Купруму у дефекти вихідної структури типу AlB_2 , переходячи у твердий розчин заміщення атомів Ge на Cu [24]. Переважна більшість тернарних германідів у системах РЗМ–Cu–Ge утворюється в разі точкового складу. Області гомогенності різної протяжності мають у більшості систем інтерметаліди зі структурою типу AlB_2 [29]. У випадку з Європієм значна область гомогенності властива і сполуці зі структурою типу CeGa_2Al_2 [27]. Щодо концентраційного складу тернарних сполук, які виявлені в досліджених системах, то головно вони утворюються за вмісту 0,20–0,33 ат. частки РЗМ. Стосовно складів і типів кристалічних структур тернарних германідів, то найповніше представлені ізоструктурні ряди RCu_2Ge_2 , $\text{RCu}_{1-x}\text{Ge}_2$, R_2CuGe_6 . Сполуки зі структурою типу AlB_2 виявлені практично для всіх РЗМ, крім Європію та Ітербію [12]. Причому у системах з РЗМ церієвої підгрупи Церієм, Празеодимом, Неодимом і Самарієм на квазібінарному розрізі $\text{RCu}_2\text{-RGe}_2$ утворюються по два тернарні інтерметаліди, які кристалізуються у СТ AlB_2 [23, 29]. Перехід до ітрієвої підгрупи приводить спочатку до утворення фази $\text{TbCu}_{1,0-1,2}\text{Ge}_{1,0-0,8}$, яка включає і еквіатомний склад [25]. У системах Dy–Cu–Ge і Er–Cu–Ge простежується утворення дефектних фаз $\text{DyCu}_{0,31-0,13}\text{Ge}_{1,31-1,49}$ і $\text{ErCu}_{0,67}\text{Ge}_{1,33}$, бідніших на Купрум, а в системах {Tm, Yb}–Cu–Ge [26, 23] сполука зі СТ AlB_2 зникає. Германіди $\text{DyCu}_{1,24}\text{Ge}_{0,76}$, ErCuGe , $\text{TmCu}_{1,24}\text{Ge}_{0,76}$ (при 870 K) і YbCuGe (при 670 K) кристалізуються у СТ CaIn_2 [29, 23]. Одночасне існування германідів зі структурами обох типів у випадку Dy і Er свідчить про морфотропний структурний перехід $\text{AlB}_2 \rightarrow \text{CaIn}_2$. Водночас у літературі є відомості про реалізацію СТ CaIn_2 для сполук CeCuGe , EuCuGe , які виявлені за іншої температури, ніж температура відпаду відповідних потрійних систем, а саме – при 1 173 K [30]. Тому можна зробити висновок, що область утворення сполук складів $\text{R}(\text{Cu, Ge})_2$ і RCuGe залежить не тільки від природи рідкісноземельних металів, а й від температури гомогенізації. З виконаного аналізу випливає, що досліджена система Er–Cu–Ge найбільш подібна до системи Dy–Cu–Ge.

У потрійних системах Er–{Mn, Fe, Co, Ni, Cu}–Ge у разі заміни M-компонента зі зростанням протонного числа 3d-металу кількість тернарних германідів при переході $\text{Mn} \rightarrow \text{Fe} \rightarrow \text{Co} \rightarrow \text{Ni} \rightarrow \text{Cu}$ спочатку значно зростає, а потім дещо зменшується $4 \rightarrow 8 \rightarrow 16 \rightarrow 14 \rightarrow 6$. Такий вплив перехідних металів на характер взаємодії зумовлений, найімовірніше, відмінностями в електронній будові перехідних металів, а саме – заповненістю 3d-електронного підрівня. Зазначимо, що стехіометричні склади сполук

ErM_2Ge_2 (Mn, Fe, Co, Ni) зі структурою типу $CeGa_2Al_2$, ErM_xGe_{2-x} ($M = Mn, Fe, Co$) і $ErNiGe_2$ (СТ $CeNiSi_2$) та $ErMGe$ ($M = Mn, Co, Ni$) (СТ $TiNiSi$) утворюються і в цих системах. Область існування тернарних сполук, особливо у системі $Er-Ni-Ge$, зміщується в бік збільшення вмісту Ербію до 0,5 ат. частки. На основі бінарного германіду Er_5Ge_3 простежується розчинність Нікелю до 0,1 ат. частки.

З виконаного аналізу можна зробити висновок, що заміна РЗМ у системах $РЗМ-M-Ge$ менше впливає на характер взаємодії компонентів, ніж заміна перехідного металу.

1. *Salamakha P.S., Sologub O.L., Bodak O.I.* Ternary rare-earth germanium systems. In: Gschneidner K.A. et al. (eds.). Handbook on the Physics and Chemistry of Rare Earths. Amsterdam. Elsevier, 1999. Vol. 27. P. 1–223.
2. *Коник М.Б., Ромака Л.П., Гореленко Ю.К., Корда В.Б.* Ізотермічний переріз діаграми стану $Er-Mn-Ge$ при 870 K // XII наук. конф. “Львівські хімічні читання – 2009”. Львів, 2009. С. Н27.
3. *Rieger W., Parthe E.* Ternäre alkali- und Seltene Erd-Silicide und Germanide mit $ThCr_2Si_2$ -Struktur // Monatsch. Chem. 1969. Bd. 100. N 2. S. 439–443.
4. *Kotsanidis P.A., Yakinthos J.* К Susceptibilite magnetique des composes ternaires RCu_2Ge_2 ($R = Gd, Tb, Dy, Ho, Er, Tm$) // Solid State Comm. Vol. 40. P. 1041–1043.
5. *Iandelli A.* Structure of $RCuGe$ compounds // J. Alloys Compd. 1993. Vol. 198. P. 141–142.
6. *Baran S., Szytula A., Leciejewicz J.* et al. Magnetic structures of $RCuGe$ ($R = Pr, Nd, Tb, Dy, Ho$ and Er) compounds from neutron diffraction and magnetic measurements // J. Alloys Compd. 1996. Vol. 243. P. 112–119.
7. *Коньк М.Б. Саламаха П.С., Бодак О.И., Печарский В.К.* Кристаллическая структура Ce_2CuGe_6 // Кристаллография. 1988. Т. 33. Вып. 4. С. 838–840.
8. *Konyk M.B., Romaka L.P., Gorelenko Yu.K., Bodak O.I.* Magnetic and electrical properties of R_2CuGe_6 compounds ($R = Y, Ce, Nd, Gd, Tb, Dy, Ho, Er, Yb$) // J. Alloys Compd. 2000. Vol. 311. P. 120–123.
9. *Francois M., Venturini G., Malaman B., Rogues B.* Nouveaux isotopes de $CeNiSi_2$ dans les systemes $R-M-X$ ($R = La-Lu, M =$ metaux des groupes 7 a 11 et $X = Ge, Sn$). I. Compositions et parameters cristallins // J. Less-Common Met. 1990. Vol. 160. P. 197–213.
10. *Gil A., Kaczorowski D., Hernandez-Velasko J.* et al. Magnetic structures of RCu_xGe_2 ($R = Ho, Er$) compounds // J. Alloys Compd. 2004. Vol. 384. L4–L6.
11. *Rieger W.* Die Kristallstruktur von $Gd_6Gu_8Ge_8$ und isotypes Phases // Monatsch. Chem. 1970. Bd. 101. S. 449–462.
12. *Rieger W., Parthe E.* Ternäre Erdalkali – und Seltene Erd – Silicide und – Germanide mit AlB_2 -Struktur // Monatsch. Chem. 1969. Bd. 100. S. 439–443.
13. *Kraus W., Nolze G.* POWDER CELL – a program for the representation and manipulation of crystal structures and calculation of the resulting X-ray powder patterns // J. Appl. Crystallogr. 1996. Vol. 29. P. 301–304.
14. *Akselrud L.G., Zavalij P.Yu., Gryn Yu.N.* et al. Use of the CSD program package for structure determination from powder data // Mater. Sci. Forum. 1993. Vol. 133–136. P. 335–340.

15. *Гореленко Ю.К., Гладішевський Р.Є., Стадник Ю.В.* та ін. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт із спецкурсу: “Електричні та магнітні властивості неорганічних матеріалів” і “Сучасні неорганічні матеріали”. Львів, 2008.
16. *Massalski T.B.* Binary Alloys Diagrams. American Society for Metals. Mttals Park OH 44073. 1986. Vol. 1, 2.
17. *Okamoto H.* Desk Handbook: Phase Diagrams for Binary Alloys // ASM International. 2000.
18. *Buschow K.H.J.* The Erbium–Copper system // Philips Res. Rep.1970. Vol. 25. P. 227–230.
19. *Gupta S.K., Gupta K.P.* Phase equilibria in the manganese–germanium system // J. Less-Common Metals. 1970. Vol. 20. P. 1–6.
20. *Oleksyn O.Ya., Bodak O.I.* Crystal structure of $R_3\text{Ge}_4$ compounds ($R = \text{Er, Ho, Tm, Lu}$) // J. Alloys Compd. 1994. Vol. 210. P. 19–21.
21. *Venturini G., Ijjaali I., Malaman B.* Orthorhombic Er_2Ge_5 with ZrSi_2 – DyGe_3 intergrowth structure // J. Alloys Compd. 1999. Vol. 288. P. 183–187.
22. *Oleksyn O., Schobinger-Papamantellos P., Ritter C.* et al. Structure and Magnetic Ordering in Defect Compound $\text{ErGe}_{1.83}$ // J. Alloys Compd. 1997. Vol. 252. P. 53–58.
23. *Salamakha P.S., Konyk M.B., Dzyanyi R.* et al. Systematics of Rare Earth–Copper–Germanium Systems // Polish. J. Chem. 1996. Vol. 70. P. 270–274.
24. *Федина Л.О.* Взаємодія Празеодиму, Самарію, Диспрозію і Тулію з Купрумом та Германієм або Стибієм: Автореф. дис. ... канд. хім. наук: 02.00.01/ Львів. нац. ун-т. Львів, 2006.
25. *Starodub P.K.* Phase equilibria, crystal structures and some physical properties of the ternary compounds in the systems Tb–{Fe, Co, Ni, Cu}–Ge, Ph.D. Chemistry Thesis Lviv State University. Lvov, 1988.
26. *Fedyna L.O., Bodak O.I., Tokaychuk Ya.O.* et al. Ternary system Tm–Cu–Ge isothermal section of the phase diagram at 870 K and crystal structures of the compounds // J. Alloys Compd. 2004. Vol. 367. P. 70–75.
27. *Белан Б.Д.* Фазовые равновесия, кристаллические структуры и свойства соединений в тройных системах Eu–{Fe, Co, Ni, Cu}–{Si, Ge}: Автореф. дисс. ... канд. хім. наук. Львов. гос. ун-т. Львов, 1988.
28. *Олексин О.Я.* Взаимодействие компонентов в системах Er–{Fe, Co, Ni}–Ge (Фазовые равновесия, кристаллическая структура и некоторые физико- химические свойства соединений): Автореф. дисс. ... канд. хім. наук. Львов. гос. ун-т. Львов, 1990.
29. *Федина М., Федина Л., Федорчук А.* та ін. Тернарні сполуки зі структурою AlB_2 у системах R –Cu–Ge // XII наук. конф. “Львівські хімічні читання – 2009”. Львів, 2009. С. Н13.
30. *Yang F., Kuang J.P., Li J.* et al. Magnetic properties of CeCuX compounds // J. Appl. Phys. 1991. Vol. 69. P. 4705–4707.

TERNARY SYSTEM Er–Cu–Ge AT 870 K**M. Konyk, A. Horyn, R. Serkiz**

*Ivan Franko National University of Lviv,
Kyryla & Mefodiya Str., 79005 Lviv, Ukraine,
e-mail: m_konyk@franko.lviv.ua*

The ternary system Er–Cu–Ge was investigated and the isothermal section of the phase diagram was constructed at 870 K. The presence of six well-known ternary intermetallic compounds was confirmed: ErCu₂Ge₂ (ST CeGa₂Al₂, SG *I4/mmm*), Er₂CuGe₆ (ST Ce₂CuGe₆, SG *Amm2*), Er₆Cu₈Ge₈ (ST Gd₆Cu₈Ge₈, SG *Immm*), ErCu_{0.39}Ge₂ (ST CeNiSi₂, SG *Cmcm*), ErCuGe (ST CaIn₂, SG *P6₃/mmc*), ErCu_{0.67}Ge_{1.33} (ST AlB₂, SG *P6/mmm*). The formation of the Er₅Cu_xGe_{3-x} solid solution formed by substitution of the germanium atoms by copper in the Er₅Ge₃ compound (ST Mn₅Si₃) up to 10 at. % Cu was found. Electrokinetic properties of the ErCuGe and ErCu₂Ge₂ compounds were studied in the temperature range 80–380 K. Temperature dependencies of the electrical resistivity and differential thermopower indicated metallic type of conductivity of these compounds.

Key words: ternary system, crystal structure, germanides, resistivity, thermopower.

ТРОЙНАЯ СИСТЕМА Er – Cu – Ge ПРИ 870 К**М. Ко́нык, А. Горынь, Р. Серкіз**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Кирилла и Мефодия, 6, 79005 Львов, Украина,
e-mail: m_konyk@franko.lviv.ua*

Исследовано тройную систему Er–Cu–Ge, для которой построено изотермическое сечение диаграммы состояния при 870 К. Подтверждено существование шести тройных соединений: ErCu₂Ge₂ (структурный тип (СТ) CeGa₂Al₂, пространственная группа (ПГ) *I4/mmm*), Er₂CuGe₆ (СТ Ce₂CuGe₆, ПГ *Amm2*), Er₆Cu₈Ge₈ (СТ Gd₆Cu₈Ge₈, ПГ *Immm*), ErCu_{0.39}Ge₂ (СТ CeNiSi₂, ПГ *Cmcm*), ErCuGe (СТ CaIn₂, ПГ *P6₃/mmc*), ErCu_{0.67}Ge_{1.33} (СТ AlB₂, ПГ *P6/mmm*). На основе бинарного германида Er₅Ge₃ (СТ Mn₅Si₃) обнаружено существование твердого раствора замещения с растворимостью меди до 0,1 ат. доли. Измерение электрических свойств для соединений ErCuGe и ErCu₂Ge₂ проведено в интервале температур 80–380 К. Температурные зависимости удельного электросопротивления и дифференциальной термо-э.д.с. указывают на металлический тип проводимости.

Ключевые слова: тройная система, кристаллическая структура, германиды, удельное электросопротивление, дифференциальная термо-э.д.с.

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2011

Прийнята до друку 21.12.2011